

גליון נושא: 'שינוי מקום בברכת הנהנין'

בס"ד, יום ג' לפרשת כי תצא, י' אלול תשע"ו. דיונים אקטואליים בסוגיות הנלמדות. פסחים דף קא: לעורר לב המעיין בלבד, ואין לסמוך על הדברים 'הלכה למעשה'. העלון נודב לזכות: מרת סימא שרה גיצא בת צירל הניא תחי', להצלחה בכל הענינים.

שינוי מקום

יסוד הדין וטעמו: דין שינוי מקום יסודו בגמ' (פרק ערבי פסחים דף ק:): אותם בני אדם שקידשו בביהכנ"ס, אמר רב ידי יין לא יצאו. פירוש דכאשר חוזרים לביתם ובאים לשתות יין, אע"פ שטעמו בביהכנ"ס צריכים לחזור ולברך.

טעם הדבר, ביארו הרשב"ם (שם) והרא"ש (בפסקיו סימן ד') משום היסח הדעת, דכיון שעומד ממקומו חשוב כגומר אכילתו. וכ"ה בחיי אדם (כלל נ"ט סי' ב') ובשו"ע הגר"ז (סי' קע"ח ס"ג) ובמשנ"ב (שם ס"ק כ"ו ועוד) להלכה.

1. טעון ברכה

במקומו

עוד מבואר בגמ' (פסחים דף קא:): ועוד יתיב רב חסדא וקאמר הא דאמרת שינוי מקום צריך לברך דוקא בדברים שאין טעונים ברכה לאחריהן במקומן, אבל דברים הטעונים ברכה לאחריהן במקומן אין צריך לברך, מאי טעמא לקיבעא קמא הדר. ורב

פנינים

סוכריה (candy)

אינו מברך: כאשר מוצץ סוכריה בתוך ביתו ויצא לחוץ, או שהולך ממקום למקום ואין רואה מקומו, דעת הגר"מ פינשטיין זצ"ל (אג"מ או"ח חלק ב' סימן נז), והגרש"ז אורבאך זצ"ל (ישורון חלק טו עמוד קסד אות ב' תשובה מכת"י, הליכות שלמה פסח פרק ט' הערה נא - קע"ט), והגר"ש אלישיב זצ"ל (שבות יצחק ח"ח עמ' רע"א אות ז' - נר שבת פרק כ' סימן ד', אשרי האיש ח"א פרק ל"ג אות ד', הע' מ', סוף אות ה'), והגר"נ קרליץ שליט"א (חוט שני ברכות עמוד קעו), שלמרות שמצד דין שינוי מקום היה צריך לברך, בזה אין צריך לברך כיון שמחזיק את הסוכריה כל הזמן בתוך פיו לא חשיב הפסק של 'שינוי מקום', דהוי אכילה אחת, וכבר פטרנו הברכה הראשונה.

וכן דקדק הגר"ש שבדרון זצ"ל (בהגה"ה על הדעת תורה כאן) מלשון המשנ"ב (סימן קעח ס"ק לט) בשם החיי אדם כשאוכל פרי חשיב הפסק, דכל פתיתה ופתיתה הוא דבר אחר, משמע שאם נמצא המאכל בפיו כל הזמן, אין בזה חסרון של שינוי מקום. וכן מצדד הגר"ב"צ אבא שאול זצ"ל (אור לציון ח"ב פרק י"ב הע' י"ד) דאפשר אם לוקח בפיו שפיר דמי שמועיל שלא יסיח דעתו. וכן כתב בספר אבני ישפה (ח"ה סי' ל"ד ענף ט') שמה שכבר בתוך הפה הוא המשך אחד ואינו מפריע מה שהוא יצא לחוץ.

מוציא מפיו ומברך: אמנם לדעת החזו"א (דעת תורה בהגהות המו"ל שם, ארחות רבנו ח"ג סוף עמ' ר"כ, שבות יצחק ח"ח עמ' רע"א אות ז') כאשר יוצא לחוץ יוציא את הסוכריה מפיו ויברך עליה שוב.

וכך מספר הגר"ח קניבסקי שליט"א (מעשה איש ח"ב סוף עמ' צ"ט, ח"ה עמ' י"ד, נזר החיים עמ' קע"ט אות נ') פעם אחת יצאתי עם החזו"א מהבית והיה לי סוכריה בפה, אמר לי שזה שינוי מקום כשאני יוצא מהבית וצריך לברך, וכשחוזרים לבית שוב צריך לברך - אפילו מאה פעמים!

וכן השיב הגר"ח קניבסקי שליט"א (דולה ומשקה עמוד ק"ט) שגם כאשר האוכל בפיו כל הזמן, אם שינה מקומו צריך להוציאה מפיו ולברך. וכן כתב בספר אור יצחק (או"ח סימן ס"א) מי שיוצא מביתו לרחוב עם סוכריה בפיו, בודאי שצריך לשוב ולברך בגלל שינוי מקום. לשיטה זו אין כאן דין של הולכי דרכים, כיון שהתחיל בבית במקום קביעות, ועקר לרחוב שהוא רשות אחרת. ❖

ששת אמר אחד זה ואחד זה צריך לברך.

ופירש הרשב"ם (שם) מאחר דאלו צריכים ברכה חשובה במקומן, הרי כל זמן שלא בירך במקומו והלך למקום אחר לסעוד - על דעת סעודה ראשונה קאזיל, ולכן אין צריך ברכה חדשה, שאין כאן היסח הדעת.

והסתפקו התוס' אלו דברים הם הטעונים ברכה במקומם, האם דוקא פת, או גם ה' מיני דגן, או אפשר דאפילו כל ז' מינים. ובשו"ע (סי' קע"ח ס"ד - סי' קפ"ד ס"ג) הובאו להלכה ג' דיעות בדבר: א. דוקא פת ב. דה"ה ה' מיני דגן ג. דכל ז' המינים הוו בכלל טעון ברכה במקומו. והנה דעת כמה אחרונים דמספק יש לנהוג לחומרא כדברי כולם, ולכתחילה לא ישנה מקומו בשום דבר, ובדיעבד כששינה - לא יחזור לברך אפי' במין ז' לחוד. אבל דעת הגר"א (סי' קע"ח ס"ד) הובא במשנ"ב (סי' קע"ח סקמ"ה), וכן נראה סתימת המשנ"ב (סי' קפ"ד סקי"ב) לדינא, דהעיקר הוא כדעה האמצעית - דכל ה' מיני דגן טעון ברכה במקומו, אבל שאר ז' המינים לא.

כזית: וכתב המג"א דצריך שיאכל כשיעור החייב בברכה אחרונה כדי שלא ינהג בו דין שינוי מקום, הא קודם שאכל כזית לא יועיל, דהא עדיין אינו חייב בברכה אחרונה והוה כדברים שאין טעונים ברכה במקומם.

2. היסח הדעת

וכתב בספר בית מלא - 'היסח הדעת' הוא אפילו כאשר מצד עצמו אינו מסיח דעתו מלאכול או לשתות, [דזה אף בלא שינוי מקום נמי], אלא קבעו חז"ל בדעת בני אדם, דהליכה למקום אחר, הוא גמר סעודתו, ושוב אין דעתו על אכילתו הראשונה, וזה פירוש היסח הדעת. ואף אם עומד וצווח שאינו מסיח דעתו לא מהני.

ויש להביא ראיה ליסוד זה ממה שכתב החיי אדם (כלל נ"ט ס"י) הובא במשנ"ב (סימן קעח ס"ק ל"ט) דאף אם אווז בידו הפרי והולך ואוכל לא מהני להמשיך אכילתו הראשונה, אלא בעי ברכה מחדש משום שינוי מקום אם יצא ממקומו הראשון לחדר אחר, ולא היה דעתו מתחילה לזה, דכל פתיחה ופתיחה הוא דבר אחר. עכ"ד. והינו משום שבמציאות עשה פעולה של היסח הדעת. והוסיף המשנ"ב שם דלפי מה שכתב לעיל, יש ליזהר בזה רק לכתחילה, אבל בדיעבד אין לחזור ולברך מחמת שינוי מקום שמחדר לחדר.

3. אכילה ממושכת - תוך כדי דיבור

דין זה ששינוי מקום מחייב ברכה כשהולך ואוכל, פשוט דברי המשנ"ב בשם החיי אדם משמע דבכל גוני שעוקר ממקום למקום צריך לחזור ולברך, ומבואר בשו"ע הרב (קעח ריש סעי' א') שאין מועיל מה שמחזיק המאכל בידו כל הזמן, מאחר ששינה את מקומו.

אולם חידש הגר"מ פינשטיין זצ"ל (שו"ת אגרות משה או"ח ח"ב סימן נז) שאפילו אוכל פתיחין פתיחין והולך ויוצא לחוץ והמאכל בידו וממשיך אכילתו, כל שלא הפסיק בין פתיחה לפתיחה יותר משיעור תוך כדי דיבור נגרר הכל אחר תחילת האכילה ואינו מתחייב בברכה כשיוצא חוץ לבית, שזה דוקא כשמפסיק באמצע האכילה בשיעור יותר מכדי דיבור, אבל אם מפסיק בפחות מזה יכול לאכול את כל אותו הפרי שהתחיל לאכול מתחילה בלא ברכה נוספת. והרוצה להקל ולאכול בלא הפסק גם את שאר הדברים שהכין לאכול בלא ברכה אחרת רשאי, אף שבזה יש מקום לאסור לכמה שיטות.

4. הפסק לרגע

נדון זה נוגע כלפי הנכנס לחנות לקנות דבר מה, ומיד יוצא, שלכאורה יש כאן שינוי מקום. אולם יש שטענו, שכיון שנכנס לרגע לקנות ויוצא מיד לא חשיב 'שינוי מקום', כעין סברא זו כתב הערוך השלחן (סימן קעח סעיף ב') בדעת הרמב"ם, שהפליג בזמן הכונה ששהה איזה זמן מסוים כחצי שעה וכיוצא"ב, ודייק כן מהלשון קראו חבירו וכו' ויצא וכו' שזה מורה על שיהוי זמן. וכן כתב היעב"ץ שדוקא כשיש הפסק של זמן מרובה. אכן במשנ"ב (ס"ק ד') מפורש דמיירי אף בדיבור בעלמא, והוסיף (בס"ק ו') דעל כרחק היציאה ממקומו חשיב כנפסקה סעודתו. ❖

מנהג ישראל תורה

טיש של אדמו"ר

המנהג: מקובל בחצרות הקודש, שנוטלים ידים בבית לסעודת שבת אולם אין מברכים ברכת המזון בבית, אלא הולכים לשולחן הטהור (טיש) של האדמו"ר לגמר הסעודה ושם מברכים ברכת המזון. וכתב הגר"ש הלוי ואזנר זצ"ל (שבט הלוי חלק ט' סימן כא אות ב') שאינם צריכים לברך ברכת המזון קודם שהולכים, כיון שדעתם מחשיבה את אכילתם שם כהמשך הסעודה עד ברכת המזון. ומותר לכתחילה לעשות כן, מכיון שדעתו לכך דינו כשינוי מקום על דעת להמשיך קביעותו במקום אחר שמועיל בסעודת פת [ולכן המנהג להביא 'קוליטש' ענק לטיש, כדי שיהא לכל אחד מהמשתתפים כזית שלם, ויוכל להמשיך את סעודתו בהידור - מ.ס.].

שאלה: ויש להסתפק כאשר אכל בבית תוך הסעודה מיני לפתן ושתי יין, וכעת חפץ לאכול ממינים כמותם מהשיריים של האדמו"ר האם צריך לברך עליהם, ושורש הנדון האם הקביעות של הפת, מועיל לקבוע גם על היין ושאר המאכלים (י.ש.ק.).

תשובה: מפורש בתוס' (דף קא: ד"ה אלא) שאם אוחז באמצע סעודת פת ובירך גם על היין ועקר למקום אחר כדין דברים הטעונים ברכה במקומם, נגרר אחריו גם היין שאין צריך לברך עליו שוב. וכן נפסק בביאור הלכה (סימן קעח סעיף ב' ד"ה ואכל דברים) דאם שתי יין באמצע הסעודה והלך למקום אחר אין צריך לברך שוב, דהא על כרחו צריך לחזור לקביעותו הראשון והוי כעומד באמצע הסעודה.

מזונות: אכן כלפי מי שאכל דברים שטעונים ברכה במקומם יחד עם דברים שאינם טעונים ברכה במקומם כגון שאכל מזונות עם תפוח, או יין עם שאר משקין, דעת הגר"ש אלישיב זצ"ל (וזאת הברכה פרק ו' ס"ק ב') שדוקא בפת מועיל קביעות המקום של הפת אף לשאר דברים, הואיל ונפטרים אף הם בברכת המזון, אבל בשאר מאכלים לא, כי אין כאן מה שיחברם לקביעות אחת.

ונחלק עליו הגר"ח פ' שיינברג זצ"ל (צהר תש"ס עמוד תמז ס"ק ח'), שאף קביעות מקום של מיני מזונות מועיל לשאר המינים (משנ"ב דרשו סימן קע"ח ביאור הלכה ד"ה ואכל הערה 22 ובמהדורה הישנה הערה 17 עמוד 162).

יין בפורים: נדון זה תקף גם בפורים כאשר אוספים כסף מבית לבית, ואוכלים ושותים בבתים, האם צריך לברך בכל בית מחדש (לכאורה לא שייך כאן דעת בעל הבית), ולפי דברי הביאור הלכה אם הוא בתוך הסעודה לכאורה יכול לשתות יין בבתים על סמך הברכה הראשונה, אולם אם אינו בתוך הסעודה הרי הוא תלוי במחלוקת האם יין הוא מהדברים הטעונים ברכה במקומם. דהנה מבואר בשו"ע (סימן קעח סעיף ה') שיש ג' דעות מה חשיב טעון ברכה במקומו האם דוקא פת, או גם מיני דגן, או כל שבעת המינים. והורה הג"ר עזריאל אורבאך שליט"א שלכתחילה בפורים לא יברך שוב, ואף לא יסמוך על ברכה הראשונה, אלא יבקש לאחר שיוציאנו (י.מ.ג.).

הסעה לכולל: נדון זה קיים גם כלפי אותם שנוטלים ידים בבית לאכול ארוחת בוקר על ההסעה של ישיבת מיר ובירכו גם על פרי, האם צריכים לברך שוב על המשך אכילת הפרי. ❖

עומק הפשט'

נייד: 052-7687405 | פקס: 1532-6507823 | gmail.com@5047867

הנושא לשבוע הבא גליון מספר 78 יום ג' פרשת כי תבוא י"ז אלול תשע"ו.

מה נחשב שינוי מקום - מסכת פסחים דף קא:

הערות מבני החבורה

ישיבת מיר ירושלים

המעוררים: הנה תלמיד **חכם חשוב** שליט"א ביקש לעורר, לאותם תלמידים הקונים שתייה (שתייה קרה, ברד, אייס קפה, קפה, תה, וכדומה), בחנויות הסמוכות לישיבת מיר ירושלים (מספרת אדי, קאפי 5, דניאל ברסקה, מכבסת קרלין, ושאר החנויות באיזור 'בית ישראל'), ומצוי שמוזגים-משלמים-ומברכים בתוך החנות, ועקב הצפיפות יוצאים לשתות ברחוב (ברחבה שלפני החנות), ולכאורה מכח הדין של שינוי מקום צריך לברך שוב אם יוצא מתחת קורת הגג (א.ה.), כדי דברים שברכתם האחרונה 'בורא נפשות', וכן כשאוכל פחות מכזית פת או מזונות.

וכל מה שהתיר השו"ע (סימן קעח סעיף ד'), להולכי דרכים ללכת ולאכול אף כשאין רואה מקומו הראשון, הגביל **המשנ"ב** (ס"ק מ"ב) בשם **החיי אדם**, שזה דוקא כאשר לא קבע עצמו לכתחילה לאכול במקום שבירך, אבל אם התחיל לאכול בבית והלך לדרך, הרי זה כמו מבית לבית דלא מהני דעתו בפירות וצריך לחזור ולברך, ורק בפת מהני דעתו אף לענין לכתחילה [ויש להסתפק האם המדרגה והגג שלפני החנות, נחשב רשות בפני עצמה או לא].

ויותר חמור אם שינה מקומו באמצע הברכה, שמתחיל לברך בפנים בתוך החנות וגומר את הברכה בחוץ, שלדעת **הגר"נ קרליץ** שליט"א (חוט שני, משנ"ב דרשו סימן קעח הערה 22) לא עלתה לו ברכה כלל (צ.פ.).

תלוי: ושמעתי מה**הגר"ר יוסף הירש** שליט"א שודאי לכתחילה יברך וישתה באותו מקום שלא להכנס לספקות, וצריך לעורר על כך שלא יהא מכשול לרבים. אולם לענין דיעבד, יש בזה חילוקי דינים. 1. אם מברך בחוץ, למרות שנכנס לשלם באמצע השתייה אין צריך לברך שוב דלא חשיב שינוי מקום. 2. אם מברך בחנות ושותה ברחוב ורואה מקומו הראשון, לכתחילה לא יעשה כן, אבל מספק אינו צריך לברך שוב, כי יש דעות בפוסקים שמועיל דעתו / רואה מקומו הראשון, אף מבית לבית. ועוד שכיון שהוי המשך אכילה אחת הרי לדעת **הגר"מ פינשטיין** זצ"ל (אג"מ או"ח ח"ב נז) אם ממשיך באכילתו ללא הפסק של 'תוך כדי דיבור' אין צריך לברך שוב, אולם לדעת **החזו"א** צריך לברך שוב (ק"ו מסוכריה שהצריך ברכה נוספת). 3. אם נכנס עם הכוס שתייה לתוך הבית מדרש שהוא מקום קביעות, לכולי עלמא צריך לחזור ולברך.

לימוד זכות: מאידך לדעת **הגר"ר פרץ תרשיש** שליט"א יש ללמד זכות שבכל גוני אין צריך לחזור ולברך דהוי כמו הולכי דרכים שאין צריכים ברכה אחרת, גם כאשר נכנסים כעת תחת קורת גג אם אינו מקום קביעות. כמבואר ב**שו"ת אג"מ** (חלק ב' סימן נז), וב**שו"ת בצל החכמה** (ח"ו סימן ע"ג), וב**שו"ת אור לציון** (ח"ב פרק י"ב אות ט"ו), שאף אם התחיל לאכול בבית, אם אין מחשיב את אכילתו בבית, ומעשיו מוכיחים שאוכל דרך עראי ודעתו לצאת תיכף מן הבית, הרי הוא בכלל הולכי דרכים ואינו חוזר ומברך כשיוצא חוץ לבית, וגם אם דרך הליכתו נכנס לבית ודעתו לצאת ולהמשיך ההליכה והאכילה, אין חייב בברכה באכילתו בתוך הבתים ובהמשך דרכו, כי הכל בכלל הולכי דרכים שאין להם קביעות לאכילתם, וגם בכוס השתייה אין צריך לברך שוב, כי אינו קובע את עצמו בחנות בשביל כוס שתייה, וכניסתו לחנות הוא רק היכי תמצי למזוג ולשלם, ולא בתורת קביעות בתוככי החנות (מ.ר.).

לדיעה זו, המשנ"ב מדבר רק באופן שחשב לאכול מעט במקומו, ובזה אף שהיתה דעתו מפורשת להמשיך אכילתו בדרך לא מהני, וצריך לברך שוב ברכה ראשונה כשיוצא מהבית (עיין 'פסקי תשובות' סימן קעח אות טז עמוד תקמ"ו תקמ"ז). ושמעתי מה**הגר"ר יחזקאל כהן** שליט"א שצריך עיון אם צריך לחזור ולברך.

שותה בשוק: העירו, שאין זה מידת דרך ארץ, ולא מכבודו של תלמיד חכם, לשתות ברחוב כמבואר ב**גמ'** (קידושין דף מ: מ:) האוכל בשוק דומה לכלב. אמנם **בתוס'** (שם ד"ה האוכל) מבואר די"א דוקא כשחוטף, וי"א דוקא פת, ועוד שלשון הגמ' הוא 'האוכל בשוק' ואולי לא שייך זה בסימטה שקטה. ❖